

ULOGA AGENCIJA ZA FINANSIRANJE U PODSTICANJU RODNE RAVNOPRAVNOSTI U OBLASTI ISTRAŽIVANJA I INOVACIJA

GENDERACTION je projekat programa Horizont H2020 kojim se pruža podrška integrisanju rodne ravnopravnosti u Evropski istraživački prostor. Ovaj Kratki izveštaj usmeren je na ulogu organizacija koje finansiraju istraživanje (u daljem tekstu OFI) sa ciljem da se ovi ključni akteri evropskog sistema istraživanja i inovacija podstaknu da uvedu inovacije u osmišljavanje i sprovođenje politika rodne ravnopravnosti.

Agencije za finansiranje jačaju u Evropi

Evropska komisija je godinama podsticala uključivanje rodne ravnopravnosti u evropsku politiku u oblasti istraživanja i njene okvirne programe. Iako je naglasak bio na organizacijama koje se bave istraživanjem (OBI) kao što su univerziteti i istraživački centri, sve veća pažnja posvećena je organizacijama koje finansiraju istraživanje (OFI) s obzirom na njihovu ključnu ulogu u oblikovanju karijera i prioriteta u oblasti istraživanja za svaku zemlju.

Rezolucija Evropskog parlamenta o karijerama žena u nauci i na univerzitetima iz 2015. godine, kao i Zaključci Saveta o unapređenju rodne ravnopravnosti u Evropskom istraživačkom prostoru (EIP) iz 2015. godine istakli su ulogu OFI organizacija u pružanju podrške karijerama žena u nauci i rodnoj ravnopravnosti u EIP dodelom odgovarajućih resursa za politike rodne

ravnopravnosti i eliminisanjem rodne pristrasnosti prilikom finansiranja istraživanja.

Na primer, Rezolucija Evropskog parlamenta poziva OFI organizacije i ostale aktere da omoguće veću fleksibilnost u vezi sa istraživačkom produkcijom žena nakon porođaja ili usvajanja deteta. Cilj je da se postigne dosledna usklađenost između prioriteta OFI organizacija i politike EU, uključujući 4. prioritet EIP plana (*Rodna ravnopravnost i integrisanje rodne perspektive u sve oblasti istraživanja*).

Rodna ravnopravnost u oblasti istraživanja i inovacija takođe je povezana sa stopom učešća i uspeha u sistemima za finansiranje i promovisanje istraživanja. Uspех istraživača zavisi od evaluacije bespovratnih sredstava za istraživače, kao i od drugih naučnih i akademskih dostignuća kako je navedeno u radnoj biografiji i iskustvu istraživača (Science Europe, 2017: 8). Opstanak rodne pristrasnosti u evaluaciji istraživanja, prema pokazateljima iz studija, predstavlja

pretnju u pogledu napora za unapređenje rodne ravnopravnosti i zadržavanja žena u istraživačkoj karijeri. Štaviše, studije iz različitih zemalja i disciplina pokazuju da muški istraživači primaju više istraživačkih sredstava od ženskih istraživača.

Samo su najskoriji evropski projekti strukturnih promena za rodnu ravnopravnost u istraživačkim ustanovama uključili OFI organizacije, bilo u ulozu posmatrača ili kao partnere, budući da je postalo jasno da strukturne promene zahtevaju koordinisanu politiku sa institucijama koje finansiraju istraživanje i inovacije.

Savet EU ima svoju vodeću ulogu u obezbeđivanju da Nacionalni akcioni planovi i strategije (NAP) za EIP plan (engl. ERA Roadmap) uzmu u obzir mere rodne ravnopravnosti i njihovo nadgledanje u postupku evaluacije radi izvršavanja sprovođenja 4. prioriteta EIP i poboljšanja koordinacije između nacionalnih organa i OFI organizacija.

Potencijal OFI u oblikovanju nacionalnih ekosistema u oblasti istraživanja i inovacija

Nacionalne agencije za finansiranje često predstavljaju glavni izvor resursa za istraživače u Evropi, naročito javne. Aktivnosti OFI organizacija obično su usmerene na sledeća polja:

- distribucija resursa u sistemima istraživanja i inovacija i stoga, upravljanje instrumentima finansiranja;
- naučna ocena predloga;
- nadgledanje finansiranih projekata.

Budući da većina evropskih agencija za finansiranje na programskom nivou uključuje rodnu ravnopravnost u svoje ključne dokumente, rodnu perspektivu treba razmotriti u svim njihovim aktivnostima. Kao i kod OBI organizacija, politike rodne ravnopravnosti treba da budu profesionalne, dosledne, održive i prilagođene svakoj OFI organizaciji

i njenom kontekstu. Rodno ravnopravne strukture (npr. rodno ravnopravni službenici, odbori, jedinice, itd.) i integrisanje rodne perspektive u sve oblasti, kao i organizaciona kultura i obuka predstavljaju prioritetne oblasti rodne ravnopravnosti u OFI organizacijama, što takođe važi i za OBI organizacije. Međutim, postoje drugi putevi delovanja koji su specifični za OFI organizacije, kao što su distribucija resursa, naučna ocena i nadgledanje i procena finansiranih projekata.

Distribucija resursa u oblasti istraživanja i inovacija odnosi se na ključnu aktivnost OFI organizacija: upravljanje finansijskim sredstvima i konkursima za podnošenje ponuda u naučnim oblastima i društvenim izazovima. Ovo obuhvata adekvatno finansiranje konkretnog interdisciplinarnog istraživanja o rodnoj dimenziji radi reagovanja na trenutnu neravnopravnost između žena i muškaraca, ali i obezbeđivanje adekvatnog uključivanja rodne dimenzije u istraživački sadržaj kao multidisciplinarnog pitanja u svim istraživačkim oblastima. Finansiranje prioriteta u oblasti istraživanja i inovacija uzima u obzir različite interese i potrebe žena i muškaraca u skladu sa perspektivom Odgovornog istraživanja i inovacija (OII). Uravnoteženi sastav odbora i tela takođe garantuje da žene i muškarci ravnopravno učestvuju u postupku odlučivanja u vezi sa finansiranjem.

Naučna ocena predloga podnetih za podnosoce zahteva predstavlja drugo posebno polje koje OFI organizacije treba redovno da nadgledaju na eventualnu pojavu rodne pristrasnosti. Najvažniji izazovi u ovom pogledu su uvođenje rodno osetljivih kriterijuma radi rešavanja uzroka fenomena odustajanja žena od naučnih karijera („leaky pipeline“) i podsticanje uključivanja rodne dimenzije u finansirani istraživački sadržaj radi stvaranja visokokvalitetnog znanja koje uzima u obzir polne i/ili rodne razlike kada je to odgovarajuće.

Savet poziva zemlje članice i organizacije koje finansiraju istraživanje da obezbede podsticajne mere za organizacije koje se bave istraživanjem, uključujući univerzitete, radi revidiranja ili razvoja strategija za integrisanje rodne perspektive u sve oblasti, planova za rodnu ravnopravnost uključujući rodnu dimenziju u sadržajima i programima istraživanja i inovacija i mobilišu adekvatne resurse da bi se obezbedilo njihovo sprovođenje.

Zaključci Saveta o unapređenju rodne ravnopravnosti u EIP

Nadgledanje finansiranih projekata iz rodne perspektive prelazi u centar pažnje. Rodni pokazatelji mogu da se primenjuju kao snažne alatke za nadgledanje kako na odgovarajuće uključivanje polne analize u istraživački sadržaj kada je to relevantno, tako i na pitanja rodne ravnopravnosti kao što su rodna balansiranost među glavnim izlagačima prilikom širenja informacija i komunikacionih aktivnosti u vezi sa projektom, udeo žena kao prvih autora istraživačkih radova, mere za uravnoteženost poslovnog i privatnog života za članove tima, itd.

Konačno, postoji i novo polje u kojem agencije za finansiranje mogu da podstaknu rodnu ravnopravnost – **poslovni sektor**. Javna finansijska istraživačka sredstva odlaze korporacijama u kojima je udeo žena manji nego na univerzitetima i u javnom sektoru istraživanja, kako je prikazano u dokumentu *She Figures 2015*. Osim toga, uloga koju imaju žene kao korisnici i potrošači često se zanemaruje u procesi-

ma zajedničkog stvaranja. Ovaj nedostatak rodne različitosti u evropskom sektoru inovacija zahteva mnogo pažnje i delovanja putem javnog finansiranja istraživanja.

Stoga, OFI organizacije imaju ključnu ulogu u podsticanju projekata participacije u oblasti inovacija koji garantuju rodnu različitost i omogućavaju da svi segmenti populacije imaju koristi od procesa i rezultata inovacija.

Osim toga, dokazano je da je za vredna društva sa balansiranim rodnom sastavom verovatnije da će uvesti inovacije u poređenju sa onim sa visokom koncentracijom jednog roda.

Obećavajuće prakse među OFI organizacijama

Različite agencije za finansiranje u Evropi bile su među prvima koje su uvele politike rodne ravnopravnosti u svoje aktivnosti finansiranja i naučnu ocenu. Studija koju je sprovela organizacija Science Europe o procesu uzajamnog stručnog pregleda i praksama upravljanja bespovratnim sredstvima u petnaest evropskih OFI organizacija prikupila je obećavajuće prakse koje se već primenjuju:

- rodno balansirani sastav komisija za naučno ocenjivanje i drugih tela koja donose odluke o finansiranju.
- Saveti međunarodnih stručnjaka za rodna pitanja za integrisanje rodne perspektive u svim oblastima u organizaciji kao i eksterni posmatrači u ocenjivačkim komisijama, poznato i kao „zapažanja o rodnoj ravnopravnosti“.
- Obuka o nesvesnoj pristrasnosti za komisije za naučno ocenjivanje.
- Nadgledanje stopa uspeha muških i ženskih podnosilaca zahteva među ostalim rodnim pokazateljima prilagođenim za OFI organizacije.
- Ciljne vrednosti za ženske primaoce dodeljenih sredstava i pozitivne akcije kojima se obezbeđuje da polovina podobnih podnosilaca zahteva budu žene.

Integrisanje rodne dimenzije u istraživački i inovativni sadržaj povećava opšti kvalitet i relevantnost istraživanja i inovacija izbegavanjem pristrasnih studija zasnovanih na rodnom stereotipima i modelu muške podrazumevane vrednosti. Podstiče odgovorno istraživanje za održivu budućnost poboljšavanjem metoda istraživanja i inovacija, kao i rezultata koji uzimaju u obzir potrebe i interese celokupne populacije

Helsinška grupa za rodnu dimenziju u oblasti istraživanja i inovacija, 2017

„Misli jednako, gradi pametno, inoviraj za promene.“

Inovacije i tehnologija pružaju jedinstvene prilike [...]. Od mobilnog bankarstva do veštačke inteligencije i interneta stvari, od suštinskog značaja je da ideje i iskustva žena podjednako utiču na osmišljavanje i sprovođenje inovacija koje oblikuju naša buduća društva.

Žene kao tema UN za Međunarodni dan žena 2019.

Irski istraživački savet (engl. Irish Research Council; IRC) postao je referentni model za politike rodne ravnopravnosti u OFI organizacijama. Osnovna ideja ove inicijative je da će rodna ravnopravnost obezbediti izvrsnost i maksimalno povećati kreativnost i inovacije u oblasti istraživanja u Irskoj. Strategija i akcioni plan za rodnu ravnopravnost za period od 2013. do 2020. godine IRC saveta usmereni su na četiri glavna pravca delovanja: pružanje podrške rodnoj ravnopravnosti u istraživačkim karijerama; uključivanje analize seksualnosti/pola u istraživački sadržaj; podsticanje strukturne promene za rodnu ravnopravnost; ograničavanje potencijalnog uticaja nesvesne rodne pristrasnosti na interne procese. Osim toga, IRC vezuje svoje finansiranje za OBI organizacije koje su primaoci nagrade Athena Swan Bronze Institution kojom se nagrađuje čvrsta osnova za eliminisanje rodne pristrasnosti i razvoj rodno osetljive, inkluzivne organizacione

kulture, tj. plan, dijagnoza i strukture u oblasti rodne ravnopravnosti.

Podsticanje rodno različitog sastava i uravnotežene distribucije odgovornosti i aktivnosti u okviru istraživačkih timova koji podnose zahteve za bespovratna sredstva za projekte predstavlja drugu meru koju je uvela Tehnološka agencija Češke Republike putem takozvane rodne matrice, što je imalo pozitivan uticaj.

Zapažanja o rodnoj ravnopravnosti u ocenjivačkim komisijama predstavljena su 2008. godine od strane Švedskog istraživačkog saveta, što je dovelo do konkretnih preporuka u vezi sa rodnom dimenzijom za postupak ocenjivanja.

Još jedna preporučena praksa je osmišljavanje izveštaja o rodnoj dijagnozi prilagođenih OFI organizacijama poput onog koji je nedavno sprovedla Španska državna istraživačka agencija uz pristup mešovitim metoda koji kombinuje dokumentarne,

kvalitativne i kvantitativne podatke sa rezultujućim predlogom polja za delovanje radi osmišljavanja sopstvene strategije rodne ravnopravnosti.

Evropski istraživački savet (ERC) prikazuje video zapis instituta Institució CERCA o nesvesnoj pristrasnosti članovima komisije i daje osnovne informacije pre sprovođenja ocenjivanja na daljinu i tokom ličnih susreta.

Osim toga, ERC je usvojio pozitivnu diskriminaciju u vezi sa porodijskim odsustvom za majke i očeve: vremenski okvir podobnosti za majke proširen je za 18 meseci po detetu, dok za očeve predstavlja samo onaj period koji je zaista uzet.

Izvan Evrope, Kanadski institut za zdravstvena istraživanja (engl. Canadian Institute of Health Research; CIHR) je pre mnogo godina uveo obavezan zahtev da podnosioci zahteva objasne uključivanje analize seksualnosti/pola u istraživanje (IGAR) u okviru podnetih predloga. Kao rezultat, CIHR je utvrdio povećanje učinka u oblasti IGAR u okviru zdravstvenog istraživanja koje finansira.

Kada je reč o sektoru inovacija, Švedska agencija za inovacije VINNOVA usvojila je rodno osetljivi postupak ocenjivanja da bi se obezbedile najkvalitetnije i najrelevantnije inovacije. Učešće žena u projektima inovacija podsticano je putem ukupne ciljne vrednosti od 40% i davanja prednosti onim projektima sličnog ranga koji pokazuju bolje razumevanje rodne ravnopravnosti u celokupnom ciklusu inovacija.

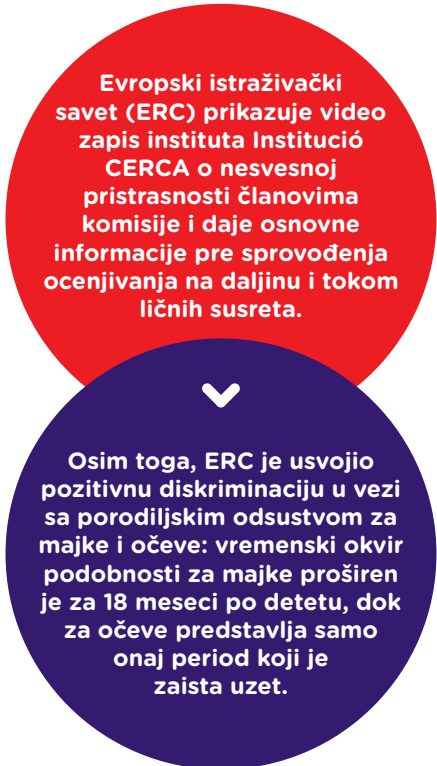
Preporuke za agencije za finansiranje

OFI organizacije su u povlašćenom položaju da uvode mere sa ciljem ubrzanja promena u tri prioritetne oblasti (istraživačke karijere, odlučivanje i uključivanje rodne dimenzije u istraživački sadržaj). Od OFI organizacija u Evropi očekuje se da razviju sopstvene rodno ravnopravne strukture i strategije i da

uzmu u obzir rodnu ravnopravnost u svojim međunarodnim ugovorima o saradnji i aktivnostima.

Preporuke za **razmatranje struktura i odlučivanja OFI organizacija:**

- Uspostaviti održive i profesionalne rodno ravnopravne strukture i usvojiti sveobuhvatne strategije rodne ravnopravnosti uz savete stručnjaka za rodna pitanja.
- Garantovati rodnu balansiranoost u finansiranju tela koja donose odluke i komisija za naučno ocenjivanje.
- Izraditi izveštaje o uticaju rodne ravnopravnosti i sprovesti rodno osetljivo budžetiranje.

Evropski istraživački savet (ERC) prikazuje video zapis instituta Institució CERCA o nesvesnoj pristrasnosti članovima komisije i daje osnovne informacije pre sprovođenja ocenjivanja na daljinu i tokom ličnih susreta.

Osim toga, ERC je usvojio pozitivnu diskriminaciju u vezi sa porodijskim odsustvom za majke i očeve: vremenski okvir podobnosti za majke proširen je za 18 meseci po detetu, dok za očeve predstavlja samo onaj period koji je zaista uzet.

Preporuke za **izbegavanje rodne pristrasnosti u procesu ocenjivanja istraživanja:**

- Pokušati postići ideal „objektivnih“ ocenjivača koji postupaju na osnovu racionalnih argumenata bez kognitivne pristrasnosti sprovođenjem redovne obuke o rodnim stereotipima i nesvesne pristrasnosti i njenim nadgledanjem i evaluacijom.
- Proveriti formulacije tekstova konkursa u pogledu rodnog ispitivanja jezika sa ciljem da se izbegnu seksističke formulacije i uključe rodno osetljive i odredbe u pogledu uravnoteženosti poslovnog i privatnog života.
- Istražiti kako/da li korišćenje nove metrike različito utiče na muške i ženske istraživače u različitim fazama karijere i disciplinama.
- Usvojiti višedimenzionalne kriterijume za ocenjivanje koji osnažuju otvorenost i transparentnost (uključujući vidljivost i otvoreni pristup onim rezultatima istraživanja koji imaju rodnu dimenziju) i doprinose ublažavanju rodne pristrasnosti u procedurama procene/ocenjivanja u oblasti istraživanja.
- Usvojiti kriterijume za ocenjivanje koji uzimaju u obzir roditeljstvo kao mogućnost u životima istraživača.
- Podstaci projekte u oblasti istraživanja i inovacija sa ženama u ulozi glavnih istraživača putem privremenih posebnih mera.
- Kritički proceniti negativan uticaj neformalnih praksi i neizrečenih kriterijuma za ocenjivanje na ženske istraživače.
- Razmotriti usvajanje dvostruko slepih procesa pregleda, ako je primenljivo, da bi se izbegla rodna pristrasnost kod mehanizama finansiranja zasnovanih na ljudima umesto na najboljem projektu.
- Prikupiti podatke razvrstane po polu o podnosiocima zahteva, prosečnoj visini bespovratnih sredstava i ocenjivačkim komisijama prema naučnom polju i programu finansiranja, kao i o sastavu

finansirajućih tela koja donose odluke, u skladu sa preporukama organizacije Science Europe (2017).

- Obezbediti rodnu balansiranost među nominovanim za nagrade/naučna priznanja.

Preporuke za **podsticanje rodne dimenzije u istraživačkom i inovativnom sadržaju:**

- Dodeliti sredstva za posebne programe o rodnim studijama, sa ciljem podsticanja stvaranja novog znanja radi boljeg razumevanja rodnih pitanja.
- Zahtevati da podnosioci zahteva za bespovratna sredstva navedu da li su seksualnost i/ili pol relevantni za njihov istraživački predlog i kako će rodna perspektiva biti integrisana u celokupan ciklus istraživanja ili inovacija. Kada analiza zasnovana na seksualnosti/polju nije relevantna za polje istraživanja, podnosioci zahteva treba da pruže obrazloženje.
- Distribuirati smernice za podnosiocima zahteva za bespovratna sredstva i lica koja vrše uzajamni stručni pregled/ocenjivanje integracije rodne analize u istraživački sadržaj i pružiti podršku njihovom radu sa stručnjacima za rodna pitanja.

Evropska komisija je glavni finansijer oblasti istraživanja i inovacija u Evropi. Podstiču se istraživači iz svih EU zemalja da učestvuju na konkursima za istraživačke projekte. Dodatne preporuke za **Evropsku komisiju da postane referentni model i pružalac podrške politikama rodne ravnopravnosti u državnim agencijama za finansiranje** obuhvataju, kako je preporučila bivša Helmsinška grupa (sada Stalna radna grupa za rodna pitanja u oblasti istraživanja i inovacija Odbora za Evropski istraživački prostor i inovacije (ERAC)):

- Proširenje znanja o rodnoj dimenziji i jačanje kapaciteta za ključne aktere u postupku finansiranja istraživanja i inovacija (savetnici, nacionalne kontakt tačke, podnosioci zahteva, ocenjivači...).

Treba podsticati pristupe programa H2020 integrisanju rodne perspektive u sve oblasti i uključivanju rodnih perspektiva u istraživanje kao dobru praksu u OFI, OBI organizacijama i drugim međunarodnim saradnjama.

EIP plan za period od 2015. do 2020. godine

- Nadgledanje svih aktivnosti i mera povezanih sa rodnom dimenzijom koje se koriste u Okvirnom programu.

Zaključci

Projekat GENDERACTION posvećen je stvaranju EIP zajednice u cilju inovacije sprovođenja politika za rodnu ravnopravnost. OFI organizacije igraju ključnu ulogu u takvoj zajednici.

Bavljenje rodnom pristrasnošću u ocenjivanju istraživanja nije samo pitanje izbegavanja uporne nesvesne pristrasnosti od strane ocenjivača jer je od suštinske važnosti i način na koji se posmatraju kompetencije žena u procesu ocenjivanja. Agencije za finansiranje kao organizacije, a ne samo pojedinci kao ocenjivači, su akteri koji dele odgovornost za postizanje rodne ravnopravnosti i stoga treba da se bave strukturnim promenama u svojim procesima, praksama, kulturama i strukturama.

Osim toga, OFI organizacije imaju ključnu ulogu u podsticanju odgovornog

istraživanja za održivu budućnost obezbeđivanjem da metode i rezultati finansiranih projekata uključuju rodnu analizu i uzimaju u obzir potrebe i interese celokupne populacije.

Reference

Athena Swan. *Institution Application Bronze and Silver Award.*

Council of the EU (2015) *Council Conclusions on Advancing gender equality in the European Research Area* (14486/15 RECH).

Council of the EU (2015) *Council Conclusions on the ERA Roadmap 2015-2020* (8975/15 RECH).

ERAC *Opinion on the European Research Area Roadmap 2015-2020* (ERAC 1208/15).

European Commission (2017) *Implicit gender biases during evaluations. How to raise awareness and change attitudes.*

European Parliament (2015) *Resolution on women's careers in science and universities, and glass ceilings encountered* (2014/2251(INI)).

GENDERACTION (2018) *Gender in open science & open innovation* (Briefing paper no.5).

GENDERACTION (2018) *Report on Strategic advice for enhancing the gender dimension of Open Science and Innovation Policy.*

GENDER-NET (2016) *Manuals with guidelines on the integration of sex and gender analysis into research contents, recommendations for curricula development and indicators.*

Helsinki Group on Gender in Research and Innovation (2017) *Position paper on H2020 Interim Evaluation and preparation of FP9.*

Irish Research Council. *Gender Strategy & Action Plan 2013-2020.*

Science Europe (2017) *Practical Guide to Improving Gender Equality in Research Organizations*. D/2017/13.324/2.

Swedish Research Council (2017) *A gender-neutral process – gender equality observations in the Swedish Research Council's review panels 2016*.

Vinnova. Swedish Innovation Agency:
<https://www.vinnova.se/en/>.

Kontaktirajte nas:

www.genderaction.eu
info@genderaction.eu
[@GENDERACTION_EU](https://www.instagram.com/GENDERACTION_EU)

Ovaj projekat finansira program Evropske unije za istraživanja i inovacije Horizont 2020 prema sporazumu o dodeli bespovratnih sredstava br. 741466.

Odricanje od odgovornosti: Stavovi i mišljenja iskazani u ovom dokumentu predstavljaju isključivo stavove projekta, a ne Evropske komisije.